

besedami v napotku. Nič drugega ne terjamo od avtorja, kakor da svoje nadaljnje etnografsko delo opravi vestno po tistih osnovnih znanstvenih načelih, ki so glede objavljajanja gradiva bila in bodo v etnografiji zmerom veljavna.

Boris Orel

Milenko S. Filipović: Zenska keramika kod balkanskih naroda. Srpska akademija nauka. Posebna izdanja. Knjiga CLXXXI. Etnografski institut, knjiga 2. Beograd 1951. (Summary:) Primitive ceramics made by women among the Balcan peoples. 185 str., 1 karta, 10 prilog.

Predmet, ki se ga je lotil avtor pred mnogimi leti z obširno anketo in z lastnim nabiranjem gradiva, je nedvomno pomemben nele v domačem, marveč tudi v širšem občetnološkem pogledu. Zenska keramika je eno najbolj primitivnih področij domače obrtne delavnosti, ki hrani še mnogo prastarih prvin, važnih tako za materialno kot družbeno in duhovno kulturo. K naslovu knjige bi pripomnili, da je nekoliko preširok, ker od neslovanskih narodov upošteva Grke in Romune prav malo. V Jugoslaviji pa je najhvaležnejše področje za raziskavanje ženske keramike Makedonija, kjer se stikajo razne etnične skupine. Mnogo gradiva nudi tudi Crna gora, najdemo pa jo tudi v Srbiji, Vojvodini, manj drugod.

O temeljiti obdelavi snovi priča razdelitev knjige na tri dele. Prvi, najobsežnejši del, je namenjen izdelkom ženske keramike in njih izdelovanju (str. 9—107). Glavni izdelek so crepulje ali podnice, nizke sklede, v katerih peko kruh. Pisatelj natanko razbira rabo izrazov, opisuje njih uporabo in peko kruha, tako da je zbral tudi mnogo gradiva za ljudsko prehrano. Upošteva tudi drugotno uporabo teh posod: za peko mesa in shranjevanje raznih predmetov. Drugi predmeti so še pržnice za praženje ovsa, ječmena, vršniki za pokrivanje kruha ob peki, pituličarke, v katerih peko v Makedoniji pitulice, nekake mlince; topke so podloge za crepulje in drugo posodo v obliki prisekanega stožca ali piramide; izdelujejo tudi glinaste peči, kipce in nekoč so delale tudi lonce. K poglavjem, v katerih je avtor objavil vse gradivo o kopanju zemlje, nje pripravljanju z namakanjem, gnetenjem itd. za vsak upoštevan kraj posebej v celoti, pripominjam, da so zaradi tega načina ta poglavje nepregledna, ker se v njih mnogo podatkov ponavlja pri raznih krajih. Primerneje bi bilo navesti posamezne podatke in faze dela, pri njih pa naštetih vse kraje, na katere se nanašajo.

Drugi del: Družbeni in gospodarski momenti v ženski keramiki (str. 107 do 125) prikazuje delež moških v ženski keramiki, ker je izdelovanje crepulj prešlo tudi k poklicnim lončarjem. Moški ponekod tudi pomagajo ženskam s pripravljanjem zemlje. Važne so tudi ugotovitve o družbenem položaju crepuljarjev, saj je crepuljarstvo postalo že sinonim za siromaštvo, v nekaterih krajih pa so ga prevzeli cigani. Mnogo zanimivega je ohranjenega v oblikah skupnega dela pri lončarstvu. Posebej obravnava pisatelj trgovino z lončarskimi predmeti.

Tretji del: Magični in religiozni elementi v ženski keramiki (str. 125—155) dopolnjuje materialno in družbeno stran s pomembnimi ostanki prastarega duhovnega življenja. Avtor našteva vrsto magičnih dejanj, ki spremljajo izdelovanje crepulj in so osnovana na strahu pred rajnimi, katere ljudje žalijo z rušenjem zemlje, njihovega bivališča. Med takimi verovanji je n. pr., da po smrti v hiši ne smejo delati cerpulj 40 dni do treh let. Gline kopljejo na določen dan, običajno na Jeremijev dan 1. maja. Mnogo je običajev v zvezi s kopanjem gline. Crepuljam prisojajo magično moč, topke pa so uporabljali tudi kot kulturne predmete.

Posebna karta prikazuje geografsko razširjenost ženske keramike, slike na prilogah (žal ne vselej dovolj jasne) z risbami v tekstu pa ponazarjajo predmete in njih izdelovanje.

Avtor se je zelo potrudil tako z zbiranjem kot razvrstitvijo in razlago gradiva, ki zaslužno dopolnjuje podobno gradivo iz drugih dežel. Zal avtorju podobna dela od drugod niso bila na razpolago in je mogel navajati le nekaj podatkov po Montandonu, Haberlandtu in drugih. Zato bodo pa gotovo njegovo knjigo mnogo citirali zaradi splošno pomembnih dejstev, ki jih hrani Balkan tudi na tem področju ljudske kulture.

Vilko Novak

Zbornik za narodni život i običaje Južnih Slovena. Knjiga 35. Uredili akademik Dragutin Boranić i profesor Milovan Gavazzi. Zagreb 1951.

Ta knjiga zbornika ima enoten značaj, ker je njegova vsebina zgrajena na podlagi zgodovinskih virov. Razprave v zborniku dokazujejo, koliko etnografsko pomembnega gradiva je skritega še v raznih tiskanih in rokopisnih virih. Razprava Toma Matića, Narodni život i običaji u požeškoj županiji krajem osamnaestoga veka, objavlja v prevodu in v opombah v latinskem originalu podatke iz spisa dveh peštanskih naravoslovcev, ki pojasnjujejo v dokaj širokem obsegu ljudsko življenje te pokrajine glede hiš, hrane, barvanja volne, živinoreje, dela na polju, družinskega življenja, iger, glasbil itd. — Vl. Cvitanović je napisal razpravo Dva priloga o »biranju kraljeva« v Dalmaciji z uporabo gradiva v glagolskem kodeksu v Velikem Ižu. Opisuje običaj, kronološko razvršča »kralje« in njih dajatve prebivalstvu in župni cerkvi. V drugem delu spisa objavlja listine iz srede 18. stoletja o tem običaju. — Hamdija Kreševljaković obširno obravnava razvoj posameznih obrti in cehov v spisu Esnafi i obrti u Bosni i Hercegovini (1465—1878). Il. Mostar, ki je nadaljevanje razprave iz ZNZO 1935. — Stjepan Banović nadaljuje s svojim zaslužnim raziskavanjem ljudskega pesništva z novim spisom Motivi iz Odiseje u hrvatskoj narodnoj pjesmi iz makarskog Primorja. Obravnava motiv moževega povratka iz ujetništva na ženino svatbo in objavlja v zvezi s tem eno neopaženo natisnjeno pesem in eno sorodno neobjavljeno (str. 156 do 191). Analizira motive v pesmih te vrste, posebej pa primerja Odiseje s pesmijo o Iliji Primorcu, ki je kakor prepesnitev Homerja. Pretresa vprašanje, ki so ga Hrvati ponovno načenjali, ali je Homer vplival na nastanek srbskih in hrvatskih ljudskih pesmi. Do končnega zaključka tudi B. ne pride, vendar pa je njegova študija z objavami dragoceno dopolnilo dosedanjega raziskavanja hrvatske epike.

Vilko Novak

Miodrag A. Vasiljević, Jugoslovenski muzički folklor I. Narodne melodije koje se pevaju na Kosmetu. Prosveta, Beograd 1950, str. 424.

Po obsežnih izdajah tekstov ljudskih pesmi in nekaterih redkih zbirateljskih objavah ljudskih napevov, izhajajo v naši literaturi zelo pogosto zbirke ljudskih pesmi in plesov v raznih priredbah za praktično uporabo. Zato smo veseli redkih publikacij, ki prinašajo ljudske napeve urejene znanstveno kritično. Dosedanje zbirke so povečini obsegale ljudske napeve s širšega teritorija in skoraj izjema so bile zbirke, ki so prinesle obsežnejši material z manjšega območja. Vendar nam prav obsežnejše gradivo z manjšega teritorija podaja natančnejšo sliko o značilnosti ljudske glasbe nasploh. Nič manj pa ni važno, da je gradivo podano pregledno in da upošteva kriterije, ki morajo zadovoljiti književnika kakor tudi glasbenika. To se more seveda zgoditi, če je bilo gradivo pred objavo že globlje proučeno. Zato je primerno, da izdajatelj v uvodu pojasni izsledke in iz njih izhajajoče kriterije, ki jih je uporabil pri izdaji. Na osnovi tega je mogoče tudi izdelati razpravo o kakšnem specifičnem problemu, ki ga omogoča priobčno gradivo.

Nekatere teh vidikov je mogoče zaslediti tudi v zbirki ljudskih pesmi M. A. Vasiljevića. Pomembni srbski folklorist, ki si je z dolgoletnim melografskim delom na terenu in uspešno pedagoško prakso pridobil bogatih iskustev v spoznavanju glasbene folklore, je izdal svoje terenske zapise napevov, kot jih je nabral v letih 1946—47 na Kosovu in v Metohiji, ter jim dodal